

גיליון שבועי

חקת
התשע"ו

גיליון: 194 שנה ד'

חודש טוב
ומבורך!

אשכול יוסף

חידושים בפלאים בפרשת השבוע ומועדי ישראל

מאת הצב"י רבי יוסף חי סימן טוב שליט"א מחה"ס "כרם יוסף"
ראש ישיבת המתמידים "אור התורה" ליוני דפגרא לצעירים מצטיינים ירושלים ת"ו

בברכת מרנן ורבנן ארזי הלבנון רבותינו הגאונים ראשי הישיבות

הגאון הגדול מוהר"ר משה צדקה שליט"א ר"י "פורת יוסף", הגאון הגדול מוהר"ר דוד כהן שליט"א ר"י "חברון"

"באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם" (כ"א, י"ח)

למה מי שאינו רוצה ליטול צדקה מערימין ונותנים לו לשום מתנה והלא טוב לו יותר שלא יטול, שהרי כל מי שאינו נוטל אינו מת מן הזקנה עד שיפרנס אחרים משלו?

בכתובות (סז:): ובשו"ע (יור"ד הל' צדקה סי' רנ"ג ס"ט) מבואר שעני שאינו רוצה ליקח צדקה, מערימין ונותנים לו לשם מתנה או לשם הלואה, ונשאלתי שהלא עדיף יותר שלא להערים, דתנן בפאה (פ"ח מ"ט) כל מי שצריך ליטול ואינו נוטל אינו מת מן הזקנה עד שיפרנס אחרים משלו, ועליו הכתוב אומר "ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו"?

ישוב א'

נראה בס"ד דמה שאמרו בכתובות עני שאינו רוצה ליטול צדקה, אין הכוונה שאינו רוצה ליטול צדקה מפני שאינו רוצה להטריח אחרים עליו, אלא מפני שהוא מתבייש להתפרנס מן הצדקה, אבל מתנות נוטל מאחרים, כי גם עשירים דרכם ליטול מתנות, וזה אינו מן הבושה כ"כ, ולכן לא שייך בו כלל מה שאמרו במס' פאה שאינו מת מן הזקנה עד שיפרנס אחרים, כי זה דווקא במי שאינו נוטל מאחרים כלל, לא צדקה ולא מתנות, אלא שם מבטחו בלתי בה' לבדו, אז אינו מת מן הזקנה עד שמפרנס אחרים, מפני ששם מבטחו בהש"ת, וכן מדוקדק בגמרא שם שהקשו מה יועיל ליתן לו במתנה והלא אינו נוטל, ומתרצת הגמרא לפתוח לו, כלומר שמציעים ליתן לו במתנה, שמא מה שאינו נוטל מן הצדקה מפני בושותו אבל מתנה יטול, ואה"נ המקשן הבין שאינו נוטל מפני שאינו רוצה להטריח אחרים עליו, ועל זה תירצה הגמ' שבדקים שמא אינו נוטל רק מפני הבושה. ואם רואים שבאמת אף מתנה לא נוטל, נותנים לו בתורת הלואה, והוא מעצמו יכול להחזיר אח"כ, ולא נחשב שהתפרנס מן הצדקה.

וכן מבואר במאירי שם, וז"ל: "אם אין לו ואינו רוצה להתפרנס מרוב צניעותו פותחין לו לשום מתנה ואם אינו רוצה נותנין לו לשום הלואה ואין גובין ממנו".

וכן מדוקדק בדברי התנא בפאה: "וכל מי שאינו צריך ליטול ונוטל אינו נפטר מן העולם עד שיצטרך לבריות וכל מי שצריך ליטול ואינו נוטל אינו מת מן הזקנה עד שיפרנס אחרים משלו ועליו הכתוב אומר (ירמיהו יז) ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו", והיינו ששם מבטחו

בהשי"ת ואף מתנות אינו נוטל, ויסוד הדברים מבוארים ברמב"ם (פרק י"ב מהל' זכיה ומתנה הל' י"ז) שביאר טעם "שונא מתנות יחיה" (משלי ט"ו), שהוא מצד מידת הביטחון בהשי"ת, שלפי שם מבטחו בהשי"ת ולכן אינו נוטל מתנות מאחרים, הוא יחיה, וז"ל: "הצדיקים הגמורים ואנשי מעשה לא יקבלו מתנה מאדם אלא בוטחים בה' ברוך שמו לא בנדיבים, והרי נאמר "ושונא מתנות יחיה", וכן פסק השו"ע (חו"מ סי' רמ"ט סעיף ה'). וכן נראה מדברי המהר"ח (ח"א שער ו') שכתב ואל תקבל מתנות, כי שונא מתנות יחיה, וה' מוריש ומעשיר והוא הנותן לך כח לעשות חיל, לכך השלך על ה' יהבך בכל לבבך והוא יכלכלך, (ואמנם נאמרו ביאורים נוספים בזה עי' כרם יוסף סוטה בסופו, ואמנם לרוב ככל הביאורים שם אין חילוק בין מתנה לצדקה, וכפשט הכתוב "שונא מתנות"). ולכן עני שדווקא צדקה אינו נוטל, מפני הבושה, ובלא"ה מתנות נוטל, מערימים ונותנים לו מתנה דרך כבוד, או דרך הלוואה.

לאור הדברים האלה נפל בליבי פשט חדש בס"ד לקושיית העולם למה אין מברכין על מצות צדקה, וידוע מה שהאריך בזה הרשב"א ושאר פוסקים, מיהו לאור האמור נראה כי אדרבה אין ראוי לברך על מצות צדקה, כי הגם שהיא מצות עשה, מ"מ יותר ראוי היה לעני שלא ליטול צדקה, ולשים מבטחו בהשי"ת, וממילא היה מעשיר, וכיוצא בזה ביארתי הטעם שאין מלך מברך ברוך שעשני מלך שאף שמינוי המלך הוא מצוה מן התורה, שנא' שום תשים עליך מלך, מ"מ יותר היה ראוי שלא היו ישראל מבקשין להם מלך, כמ"ש רבינו בחיי, שהיה זה חטא שביקשו ישראל מלך, כי ה' הוא אדוננו ומלכנו לעולם ועד.

ויש להביא ראיה שכל מה שאמרו אין מת מן הזקנה עד שמעשיר, דהיינו גם במי שאינו נוטל מתנות, ממה שמצינו לגדולי החכמים שהיו נזהרים שלא לקבל שום טובת הנאה מבני אדם, ואפילו כאשר היה ניתן בדרך מתנה גמורה, כמו שמצינו במגילה (כח). על רבי נחוניא הגדול, וכן על רבי אלעזר כאשר היו שולחים לו מתנות מבית הנשיא לא היה נוטל, וכאשר היו מזמינים אותו לסעודה לא היה הולך, והיה משיבן וכי לא נוח לכם שאחיה דכתיב "שונא מתנת יחיה", וכיוצא בזה אמרו שם על רבי זירא לעניין שלא היה נוטל מתנות, ע"ש. וכן איתא על רבי פנחס בן יאיר שלא היה רוצה ליהנות משל אחרים (חולין ז:). וכבר ביארנו שדבר זה מדוקדק בדברי התנא בפאה.

אך חזות הוקשה לי ממה שמצינו למהר"ם ריקאנטי (בפסקיו סי' ס"ו), שכתב היודע השם הנכבד והנורא צריך שלא יהנה משל אחרים, וקשה לריא"ז ממ"ש (ברכות י:): הרוצה ליהנות יהנה כאלישע. וכתב, ושמא אסור ליהנות בתורת צדקה, אבל דורון דרך כבוד דילמא שרי. והובא במהרש"ל ביש"ש (פרק אלו טריפות סי' ט'), וכן בב"ח (יור"ד סי' רנ"ה), וז"ל: בהגה"ה מי שידוע שם הנכבד צריך שלא יהנה משל אחרים וקשה מאלישע דפשיטא דידע, ועוד שמא היו לו מאתים זוז, אלא שמע מינה דוקא אסור ליהנות בתורת צדקה אבל דורון דרך כבוד אפילו לעשיר דילמא שרי. וסיים שכך מבואר גם בהגהות אשיר"י (ברכות פ"א ס"י ד"ה הרוצה) שדורון דרך כבוד מותר לתלמיד חכם לקבל. ומבואר שאין חשש בנטילת מתנות, ולפי זה מסתמא הנוטל מתנות אינו גורע מכלל מה שאמרו שכל שאינו נוטל אינו מת מן הזקנה עד שמעשיר אחרים. ושמא יש לחלק שאע"פ שמוותר ליטול דרך מתנה, אף מי שהוא עשיר ות"ח, מ"מ אין בו סגולה זו שלא ימות עד שיעשיר אחרים, ויש לדקדק כן ממה שאמרו בפאה "ואינו נוטל" משמע שאינו נוטל כלל, אף מתנות, שהרי לא קאמר "אינו נוטל מן הצדקה", ויל"ע עוד בזה.

יישוב ב'

ע"ל שיש לחלק בין אם אינו נוטל מן הצדקה מפני שדוחק עצמו, דבזה אמרו שאינו מת מן הזקנה עד שמפרנס אחרים, לבין אם מסגף ומצער עצמו, דבזה ראוי לו ליטול מן הצדקה, ולא נאמר בזה שאינו מת עד שמפרנס אחרים, ועל זה אמרו בגמרא שמערימים ליתן לו דרך מתנה, וכן הוא בנוהג שבעולם שאין מבקשין ליתן צדקה למי שרואים בו שמסתדר ואין רואים בו שמסגף ומצער עצמו, ויסוד הדברים מבוארים ברא"ש ובר"ש במסכת פאה שם, שהקשו על מה שאמרו במשנה שמי שהוא צריך ליטול ואינו נוטל אינו מת מן הזקנה עד שמפרנס אחרים, דבירושלמי איתא, ר' חייא בשם ר' כיני מתניתא כל מי שצריך ליטול ואינו נוטל הרי זה שופך דמים ואסור לרחם עליו, על נפשו לא חש כל שכן על אחרים, משמע שחולק על המשנה בפאה, ומתרצים הרא"ש והר"ש שיש לפרש שהירושלמי מדבר באופן שאין יכול להספיק במעשה ידיו ומסגף את עצמו בחיים רעים, והתנא בפאה מדבר באופן שמספק על ידי שדוחק עצמו במלאכה כבדה ובוטח בה' קודם שיתפרנס מאחרים, ועל זה נאמר והיה ה' מבטחו. והן הן הדברים. וכן ביארו המרדכי (ב"ב פרק השותפין סי' תק"א) והאור זרוע (ח"א הלך צדקה סי' ט"ז).

והדברים מבוארים אף בשו"ע (סי' רנ"ה ס"ב) שהביא שני הלכות אלו בחדא מחטא, "וכל מי שצריך ליטול ואינו יכול לחיות אלא אם כן יטול, כגון א זקן או חולה או בעל יסורין, ומגיס דעתו ואינו נוטל, הרי זה שופך דמים ומתחייב בנפשו ואין לו בצערו אלא עונות וחטאים. וכל מי שצריך ליטול ומצער עצמו ודוחק את השעה וחי חיי צער כדי שלא יטריח על הצבור, אינו מת עד שיפרנס אחרים, ועליו הכתוב אומר: ברוך הגבר אשר יבטח בה".

ולאור האמור יש ליישב מה שמצינו באברהם שאמר לשרה (בראשית י"ב י"ג) "אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך" וביאר רש"י יתנו לי מתנות. ומקשים העולם היאך אברהם אבינו בחר האומה שם מבטחו באחרים והשתוקק לקבל מתנות בעבור שרה והלא דרך הצדיקים והשלמים שלא ליטול מאחרים ולשים כל מבטחם בבלתי בהשי"ת, והארכתי בזה בחיבורי "אשכול יוסף" עה"ת (שם), אך לאור האמור ניחא, וכן תירץ בספר פנינים מבי מדרשא (עמוד פ"ו) בשם מו"ח על פי מה שכתב רש"י (י"ג ג') בשם המדרש שכאשר אברהם אבינו חזר ממצרים, חזר דרך אכסניות שלן שם בהליכתו ופרע חובותיו, ואם כן מוכח שהיה לאברהם אבינו חובות, ובאופן כזה שיש לאדם חובות ודאי אין לו להימנע מליטול מתנות, וכאמור שאם מצער עצמו ראוי לו ליטול מן הצדקה, ויש עוד להוסיף שכאשר הוא בעל חובות הרי הוא דוחק אחרים, שהרי כבר נאמר לווה רשע ולא ישלם, ממילא מוכרח ליטול מן הצדקה. והן הן הדברים

ברכת מזל טוב לאבינו ועט"ר נזר ההלכה
 שר בית הזוהר פה מפיק מרגליות
 מוהר"ר **רחמים סימן טוב** שליט"א
לרגל המעמד הנשגב סיום הזוה"ק
 בו יעתיר בתפילה להצלחת כל ידידי ישיבת
 המתמידים "אור התורה" ומכון "כרם יוסף"
 כי בי ירבו ימוך ויוסיפו לך שנות חיים
 כבריאות איתנא ונהורא מעליא ושובע שמחות

גיליון "אשכול יוסף" יו"ל לזיכוי אלפי ישראל על ידי
 האחים הנעימים היקרים והחשובים **אוהבי התורה ולומדיה,**
כמר גדעון ניסים ומר **אהרן ניסים** הי"ו
לברכה והצלחה להם ולכל בני ביתם
 מוקדש לע"נ הוריהם היקרים:
סאלם אליה בן מסעודה ז"ל, **נוריה** בת גורג'יה ע"ה,
 ת. ג. צ. ב. ה.
 ✧ עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר ✧

הופיע בס"ד הספר החדש

"כרם יוסף" סומתה

אוצר ענק של פנינים קשיות ומאות תירוצים

בין מאות הנושאים: ו

למה אין מברכין "ברוך שלא עשני בהמה"?

❖ היאך לא הגינה תורה על הנרצחים והנעקדים על קדושת השי"ת בכל הדורות עד דורנו כמו הטבח בהר נוף לתקפ"ץ? ❖ 11 תירוצים למה הרואה אשה טובעת בנהר ואינו מצילה הוא "חסיד שוטה" והלא הוא רשע ושופך דמים? ❖ 8 תירוצים היאך אשה שנסתרה ונמצאת טהורה זוכה לבן זכר והלא עברה על איסור ייחוד? ❖ 5 יישובים מה מעלת משה שהתעסק עם עצמות יוסף והלא גם ביזת מצרים מצוה? ❖ 9 יישובים היאך השליך משה שם ה' לנילוס להעלות ארון יוסף? ❖ 5 יישובים למ"ד גרם מחיקה מותר למה הסתפק דוד בהיתר השלכת שם ה' למים? ❖ לפי הזוה"ק שאסור להעלות אפי' עצמות צדיקים מחו"ל לא"י היאך העלו עצמות יוסף והשבטים? ❖ למה נתבע משה שדיבר קשות לבני קרח והלא בדין אמר כן? ❖ 8 תירוצים למה התפלל משה רק על יהושע שינצל מעצת מרגלים? ❖ 7 תירוצים היאך מברכים במעין ג' "לאכול מפריה ולשבוע מטובה" וכי לזה מבקשים לעלות לא"י? ❖ 6 תירוצים למה משה רצה להיכנס לא"י בשביל לקיים מצוות התלויות בה ולא מפני מצות ישוב א"י? ❖ 7 תירוצים היאך בכלל ביקש לקבל "שכר" מצוות התלויות והלא אין עושים על מנת לקבל שכר? ❖ 5 תירוצים היאך שיך להתפלל על אחרים שיחזרו בתשובה והרי לכל אדם יש בחירה? ❖ 6 תירוצים היאך סוטה שאמרה טמאה אני שופכין את המים, והלא יש בהן צד קדושה? ❖ 4 ביאורים למה סופר שמחסיר או מוסיף אות מחריב העולם כולו? ❖ 8 תירוצים היאך צדיקים שיצאו למלחמה נכשלו בעוון אשת יפת תואר? ❖ 9 תירוצים היאך קברו את ראש עשיו לצד יעקב והלא אין קוברין רשע אצל צדיק? ❖ 12 תירוצים: למה מלך אינו מברך "ברוך שעשני מלך" ❖

ו ועוד עשרות נושאים מרתקים!!! ו

הפצת ספרי קודש רח' דוד 1, ספר הספרים, צומת בר אילן. יפה נוף, צומת בר אילן. ולדמן בהמ"ד בעלזא
ספרי מאה שערים מאה שערים 15, אור החיים סנטר מאה שערים גירסה מול שטיבלך זכרון משה
בני ברק: משפ' שבתאי ר' עקיבא 44 פינת הרב קוק, (מעל סלקום), 03-5796146 (9 באינטרקום).

ביתר: משפחת סימן טוב, רחוב בן זכאי 7 - 02-5808831 קרית ספר: משפ' שחמורוב מסילת יוסף 4 ק"ג, 052-7606856
צפון: בכניסה לקבר רבי מאיר בעל הנס זיע"א. חו"ל: הפצה ראשית בייגלאיין

כמו כן ניתן להשיג את שאר ספרי המחבר - ראה מעבר לדף

לבירורים ונקודות מכירה בכל רחבי הארץ 054-84-60007/8 או 02-5373570

הביאו ברכה לביתכם!